

KAFKA VERSUS KANTAS DERRIDA POSTFILOSOFIJOJE

Jūratė Baranova

Vilniaus pedagoginio universiteto
Filosofijos katedra
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
El. paštas: jurate.baranova@yahoo.com

Šio straipsnio pavadinime užkoduota ir tyrimo problema. Čia bus svarstomas filosofijos ir literatūros suartėjimo priegų dekonstrukcinis tyrimas Jacques Derrida postfilosofijoje. Kantas simbolizuoja klasikinę filosofo, Kafka – literato laikyseną. Tačiau tai tik straipsnio autorės išmonė. Bus atsispirta nuo to, kaip Derrida perskaito Kafkos parabolę Prieš įstatymą romane Procesas. Autorė pripažins, kad iš tiesų sodiečio kaip kantininko ir durininko kaip paties Derrida supriešinimas leidžia geriau suvokti Derrida išrastos sąvokos différence konotacijas. Kita vertus, taip suprasta skirtis išveda į singularumo, parašo, paslapties sąvokų judėjimą Derrida tekstuose. Tačiau lieka neišku, ar iš tiesų Derrida neprieštarauja savo teiginiui, kad rašymas vyksta anapus filosofijos ir literatūros, kai prieina prie išvados, kad sodietis-kantininkas negalėjo suprasti jam skirto jėjimo singularumo, nes turėjo problemų su literatūra. Ar tai reiškia, kad literatūra, skirtingai nei filosofija, lieka atvira paslapčiai ir nežinojimui? O filosofija tampa susijusi su žinojimu ir paslapties įminimu? Autorės nuomone, paties Derrida hermeneutikos dekonstrukcija knygoje Pentinai: Nietzsche's stiliai tokiai išvadai prieštarautų.

Pagrindiniai žodžiai: difference, Derrida, Kafka, sodietis-kantininkas, filosofija ir literatūra.

Kantas po Derrida

Jacques Derrida, Richardo Rorty žodžiais tariant, priklausytų antikantininkams. Teorinėmis jo ištakomis laikytume veikiau Friedricho Nietzsche's filosofiją. Nietzsche oponavo Kantui, skiriasi iš esmės dviejų mąstytojų filosofijos samprata. Nuoseklus kantininkas išlieka ištikimas klasikiniam racionalumui, Derrida mąstymo neatsieja nuo rašymo ir tam tikrų retorinių jo elementų. Apie tai, kaip neonyčinė Derrida neapsisprendimo etika oponuoja Kanto moralės filosofijos prielaidoms, straipsnio autorė rašė savo monografijos skyriuje „Der-

rida: ar privalau atlikti pareigą iš pareigos?“ (žr. Baranova 2004: 246–256). Beveik tuo pat metu, kaip jos monografija, 2003 metais Manchesteryje pasirodo Philipo Rothfieldo redaguota knyga *Kantas po Derrida (Kant after Derrida)*. Knygos autoriai (Joana Hodge, Hager Weslaty, Geoffrey Bennington, Gary Banham, Jonathan Lahey Dronsfield, Andrea Kern. Jean-Luc Nancy, Kervin Hart, Olivia Custer) analizuoja ne vien šių dviejų filosofų skirtumus, bet ir jų panašumus. Randama daugybė temų, kurias Derrida perėmė iš Kanto. Derrida rašė Kantui apie radikalų blogį, svetingumą, kosmopolitines intencijas, melo istoriją, paslaptis

ir jų atskleidimą, tikslų karalystę, apokaliptinį filosofijos toną, laiko ir erdvės schemiškumą, apie patyrimo galimumą ir negalimumą. Tyrėjai pažymi, kaip Derrida, skaitydamas Hegelio, Husserlio, Heideggerio, Levino, netgi Nietzsche's ar Freud'o raštus niekada nepaleidžia iš akių, kiek Kanto filosofija yra jiems padariusi įtakos (Rothfield 2003: 12). Šis straipsnis „Kafka versus Kantas Derrida postfilosofijoje“ savo intencija tęstų knygos *Kantas po Derrida* autorių sumanymą. Tačiau jis išveda į naują problematiką, kurios neminėjo knygos autoriai: į filosofijos bei literatūros skirties bei artimumo prielaidų apmąstymą. Kita vertus, pro Derrida tyrėjų akis nepraslydo jo dėmesys Kafkos parabolėi *Prieš įstatymą* romane *Procesas*. Josephas G. Kronickas knygoje *Derrida ir literatūros ateitis* nuodugniai aptaria, ką gi reikėtų pamatinė Derrida išsakyta sodiečio elgesį šioje parabolėje vertinanti frazė: „Jis turėjo sunkumų su literatūra“ (Kronick 1999: 31–68). Knygoje nuosekliai matoma Derrida išsakyta įstatymo ir literatūros paralelizmo išvalga. Čia publikuojamo straipsnio intencija kiek kita: iširti galimą filosofijos ir literatūros santykio eksplikavimą Derrida postfilosofijoje, remiantis šioje parabolėje išskleista sodiečio, kaip kantininko, ir durininko, kaip dekonstrukcijos sumanytojo, laikysenų priešprieša.

Kafkos sodietis kaip kantininkas ir *différance*

Derrida 1982 metais *Karališkosios filosofų bendrijos* klausytojams Londone perskaito paskaitą, kurią vėliau publikuoja pavadinimu *Prieš įstatymą* (*Devant la loi*). Čia jis rėmėsi vienu Franzo Kafkos tekstu *Prieš įstatymą*, kuris kaip didaktinė alegorija buvo įtrauktas į romaną *Procesas*. Romane *Procesas* pasakojama istorija apie sodietį, kuris, atėjęs prie Įstatymo vartų, prašosi durininko įleisti. Durininkas sako

negalįs jo įleisti, tačiau nesako, jog neišleis apskritai. Sodietis klausia, ar negalės vėliau ateiti, jei negalima įeiti dabar. Durininkas jam atsako „galbūt“. Ir vėl pabrėžia: „tikrai ne dabar“. Sodietis nemaištuoja ir nesipriešina. Įstatymo vartai neuždaryti – jie atviri. Jis išdrįsta pro juos tik žvilgtelėti, tačiau nežengia žingsnio. Durininkas akina jį, kad galbūt jis ir galįs įeiti, nepaisydamas jo draudimo. Tačiau ten jo prieš kiekvienas naujas duris laukia dar galingesnis ir baisesnis durininkas, į kuriuos jis net pats nedrįstas žvilgtelėti. Sodietis nesitikėjo tokių sunkumų. Tačiau nesiryžta jų įveikti. Durininkas jam duoda suolelį ir jis, atsisėdęs ant jo, laukia. Sodietis sėdi čia dienų dienas, metų metus. Prieš mirtį išdrįsta durininko paklausti: „Juk visi veržiasi į Įstatymą, tai kodėl per tokią daugybę metų niekas neatėjo paprašyti įleidžiamas?“ „Jau vos gyvam sodiečiui durininkas surėkė į ausį: „Niekas daugiau negalėjo būti pro čia įleistas, nes šie vartai tau vienam buvo skirti. Dabar nueisiu ir juos užrakinsiu“ (Kafka 2004: 232–233). Kas sustabdė sodietį? Kodėl jis nežengė pro vartus?

Derrida atkreipia dėmesį į šią Kafkos ištrauką. Jis išvelgia joje paralelių su jo paties išrasta sąvoka *différance*. Derrida perkeičia prancūzišką žodį *différence* (skirtis) vietoj raidės „e“ įrašydamas „a“. Taip gaunama *différance*. Derrida šį savo dekonstrukcijos eksperimentą motyvuoja tuo, kad skirtumas tarp dviejų žodžių *différence* ir *différance* tariant yra negirdimas. Jis pasirodo tik rašant. *Différance* reikšmė ir tapatumas atsiranda tik iš to, kad jis skiriasi nuo *différence*. Todėl *différance* reiškia skirtumą apskritai. Šį skirtumą ne tik sunku ištartti, bet ir parašyti, nes reikia priešintis įprastai programai, kuri iš karto nurodo klaidą ir skatina grįžti prie *différence*.

Ši erdvė, susidaranti tarp dviejų raidžių „e“ ir „a“, ir yra tikroji skirties erdvė, nurodanti sisteminę skirčių žaismę ir skirčių pėdsakus.

Différance funkcionuoja pasyviai ir aktyviai, todėl Derrida vadina ją ir struktūra, ir judėjimu. Ji reiškiasi ir erdvės, ir laiko atžvilgiu. *Différance* judėjimas suardo *différance* kaip fiksuoto skirtumo sampratą, pavyzdžiui, tarp žodžio ir nežodžio. *Différance* suardo visų sąvokų (tiesos, esaties, tapatumo ir kt.) sau pakankumą. Metafiziniai skirtumai, Derrida manymu, visada yra fiksuoti skirtumai, pavyzdžiui, tarp *šios* raidės, teksto, subjekto, epochos esaties ir *anos* raidės, teksto, subjekto, epochos ir t. t. Derrida dekonstrukcijoje būtent pats *différance* sukuria skirtumus, nes viskas, kas egzistuoja, egzistuoja tik santykiyje su savo atskirtumu nuo kitų daiktų laiko ir erdvės atžvilgiu, niekas neegzistuoja savo paties teise. Niekas neegzistuoja už skirties (nėra išorinio *différance*). Tai, kuo daiktas yra, aprėpia ir jo skirtumus nuo to, kuo jis nėra. Skirtis – tai, kas egzistuoja pačioje tapatybėje. Pasakyti, kad kažkas yra, vadinasi, pasakyti, kad jis skiriasi. Tai taip pat reiškia pasakyti, kad ši skirtis yra be pabaigos, kad ji atidėta laiko atžvilgiu, išsitiesia į begalybę. *Différance* panaikina autonomišką užbaigtų esmių, ženklų ir kt. konstitucijos galimybę. Ji atveria nuolatinių skirties atsitiktinumą ir jos atidėjimą laiko atžvilgiu (žr. Lucy 2004: 25–27).

Derrida iš Kafkos romano ištraukos išveda paralelę tarp įstatymo ir literatūros gimimo ir netgi parodo literatūros išskirtinumą, jos neredukuojamumą nei į filosofinį, nei į mokslinį, nei į kurią kitą informaciją perteikiančią tekstą. Taip pat jis per šią parabolę priartėja dar sykį prie *différance*. Ir parodo kantiškojo ir savojo santykio su tekstu prasilenkimą. Derrida atkreipia dėmesį į durų saugotojo draudimą, kuris iš esmės nereiškia draudimo, o tėra tik atidėjimas laiko atžvilgiu. Durininkas nesako „negalima“, jis sako „tikrai ne dabar“. Todėl, Derrida teigimu, šis įstatymo draudimas nėra imperatyvus apribojimas, tai *différance*. Pasakęs sodiečiui „vėliau“, durininkas toliau jį akina,

kad jei šis taip nori, tegul pamėgina įeiti, nepaisydamas jo draudimo. Jis leidžia sodiečiui apsidairyti pro duris, kurios lieka atviros ir neuždarytos. Tos atviros durys žymi ribą, kuri nesanti jokia išorinė kliūtis. Ribą, sako Derrida, sukuria ne išorinės fizinės aplinkybės, bet durininko diskursas. Jis nėra įsakmus, bet jam įsikišus sodietis pats prisiverčia neperžengti vartų. Jis leidžia įstatymui jo neprisileisti. Įstatymas reiškia ne tik draudimą, bet ir tai, kad jis pats yra uždrausta erdvė. Prie įstatymo neįmanoma priartėti, nebent prie jo saugotojų, i. g. durininko. Atsidūręs prieš įstatymą žmogus (sodietis) gauna laisvę apsispręsti. Tačiau būdamas prieš įstatymą ir negalėdamas į jį įeiti, jis lieka kartu už įstatymo. Jis nėra nei *po* įstatymu, nei pačiame įstatyme. Jis pats nusprendžia palaukti, nors durininkas užsimena, pažymi Derrida, kad laukimas gali būti begalinis. „Už šio durininko laukia dar begalybė kitų“. „Ten prieš kiekvieną menę stovi durininkai, vienas galingesnis už kitą. Net aš nedrįstu pažvelgti jau į trečią iš jų“ (Kafka 2004 : 232), sako durininkas sodiečiui. Bet jis nepasako, kiek tų menių yra. Derrida čia išvelgia išėjimą į begalybę. Tikriausiai jie yra nesuskaičiuojami, ir vis progresyvine tvarka galingesni ir labiau draudžiantys, apdovanoti vis didesne atidėjimo galia“. „Jų galia yra *différance*, nepabaigiamas *différance*, nes jis trunka dienų dienas ir metų metus, iš tiesų iki pat žmogaus pabaigos. Kaip jį reprezentuoja durininkas, įstatymo diskursas nesako „ne“, bet „dar ne“ iki begalybės“ (Derrida 1992 : 204), sako Derrida.

Būtent prie *différance* kilmės, Derrida teigimu, neprivailome ir nepajėgime priartėti. Ji (skirtis, t. y. *différance*) negali būti kaip nors prezentuota, reprezentuota ar kaip kitaip peršmelkta. Derrida tai pavadina įstatymų įstatymu. Jis čia sugrįžta prie savo mėgiamos paslapties temos: „paslaptis yra niekas – ir tai yra paslaptis, kurią reikia labai gerai saugoti, niekas,

ką galima prezentuoti ar reprezentuoti, bet šis niekas gerai turi būti saugomas“ (Derrida 1992: 205). Derrida pažymi dar vieną su Kanto įstatymo samprata susijusi šio epizodo aspektą. Nieko nedraudamas durininkas saugo ne visas duris, o tik šias – vienas duris. Kantas manęs, kad įstatymas visada nurodo universalumą. „Tai visada idioma ir tai yra Kanto minties išstbulinimas“ (Derrida 1992 : 210). Sodietis, galime pastebėti, mąsto panašiai kaip kantininkas. „Tokių sunkumų sodietis nesitikėjo, juk įstatymas turi būti prieinamas kiekvienam ir bet kuriuo metu“ (Kafka 2004: 232), rašo Kafka. Tačiau būtent durininko paskutinė frazė sodiečiui atveria tiesą, priešingą Kanto nurodytam įstatymo universalumui. Tai buvusios vien sodiečiui skirtos durys. „Šitos durys liečia tik tave, *dich*, *toi* – durys, kurios yra unikalios ir specialiai skirtos ir nulemtos tau (*nur fur dich bestimmt*)“ (Derrida 1992: 210).

Ši išvada labai artima paties Derrida nuolat kartojamai singuliarumo ir unikalumo prielaidai. Kita vertus, singuliarumo samprata artimai susijusi su paslapties ir parašo temomis.

Paslaptis kaip ne-priklausymas

Derrida nesibaimina mistinio ir provokatyvaus žodžio „paslaptis“. Apie paslaptį jis rašė tekste *Aistros*. Knygoje *Paslapties skonis* Derrida sako : „aš turiu skonį paslapčiai.“ Čia pat po kablelio priduria: „ji turi kažka bendro su nepriklausymu. Mane ištinka baimės ir siaubo impulsas politinės erdvės akivaizdoje, pavyzdžiui, viešojoje erdvėje, kur nelieka vietos paslapčiai“ (Derrida 2002: 59).

Juergen Habermasas knygoje *Modernybės filosofinis diskursas* rašo: „Derrida ypač knieti pastatyti ant galvos jau Aristotelio kanonizuotą logikos prioritetą prieš retoriką“ (Habermas 2002: 212). Habermasas – Aristotelio pusėje. Tai, ką Derrida pastatė „ant gal-

vos“, jis bando atstatyti atgal „ant kojų“. Jis čia rašo apie Derrida vien tik tam, kad parodytų, jog negalioja Derrida sumanytos filosofijos ir literatūros tekstų sulyginimo strategijos. Tačiau galbūt tam yra svarių argumentų? Kodėl Habermasas neria į šitą mūšį? Jis bando išlaikyti kasdienio kalbos vartojimo komunikacinėje praktikoje teises. Ši kalba turi galią spręsti realias problemas ir per ją komunikacijos dalyviai gali įsiterpti į pasaulio santykius. Literatūros ir filosofijos žanrų sulydimas visas kalbos funkcijas suveda į vieną – poetinę kalbos funkciją. Poetinė kalbos funkcija tik atskleidžia pasaulį arba kuria naujus pasaulius, pripažįsta Habermasas. Tačiau ji ignoruoja kalbos galią spręsti realias problemas. „Įtampa tarp pasaulio atskleidimo ir problemų sprendimo polių yra sutelkta viename funkcinės kalbos pluošte, o menas ir literatūra – viena kryptis, mokslas, moralė ir teisė – kita, specializuojasi kaip patirtys ir žinojimo rūšys, kurios išsirutulioja, ir gali būti traktuojamos atitinkamai kaip *viena* kalbos funkcija ir *vienas* galiojimo matmuo. Norėdamas filosofiją prilyginti literatūrai ir kritikai, Derrida šituos sudėtingus santykius holistiškai išlygina. Jis nemato ypatingo statuso, kurį abi, filosofija ir literatūros kritika, kiekviena savaip turi kaip išplėtos kultūros ir kasdienio pasaulio tarpininkės“ (Habermas 2002: 236). Habermasas pripažįsta tik vieną filosofijos ir literatūros bendrumą – jos abi esančios tarpininkės tarp kultūros ir kasdienio pasaulio.

Singuliarumas ir paslaptis leidžia Derrida išvengti Habermaso kritikos aštriojo smaigalio. Habermasas kritikavo Derrida, kad šis pernelyg sureikšminęs poetinę kalbos funkciją ir ignoravęs tas kasdienės kalbos galias, kurias filosofas galėtų išnaudoti spręsdamas konkrečias problemas komunikacinėje bendruomenėje. Tačiau toje komunikacinėje erdvėje, kur būtina formuluoti visiems aiškius ir suprantamus,

bendrai atpažįstamus diskusinius argumentus, Derrida paprasčiausiai nėra. Jis yra atsitraukęs į savo autobiografiškumą, į singularumą, į paslaptį, į parašo zoną. Ši zona – ne vien tikslas tekstas, filosofinis ar literatūrinis. Ši zona – taip pat gali būti ir kalėjimo kamera Prahoje¹. Paslaptis – tai, kas neatsako, rašė Derrida knygoje *Aistros*. Tačiau žmogus gi nuolat atsideria situacijomis, kai jam reikia kažką atsakyti. Atsakyti ir prisiimti atsakomybę. Derrida atsako ir prisiima singuliarumą, su niekuo nedalijamą atsakomybę. Jis kalba apie mirusiuosius, su mirusiais ir už mirusiuosius. Kalba su tais, kurie patys nebegali kalbėti. „Kiekvienas kartas unikalus, pasaulio pabaiga“ – sako Derrida apie kiekvieno žmogaus mirtį, palydėdamas Rolandą Barthą, Maurice Blanchot, Micheli Foucaul, Lyotard'ą, Gilles Deleuze'ą ir daugybę kitų savo draugų ir kolegų. Šios atsiveikinimo kalbos perleistos knygoje *Gedėjimo darbas*. Ar atsiveikinimas su mirusiais nėra viena amžina bet kurios, jau Habermaso terminais kalbant, komunikacinės bendruomenės problema. Ir ar nėra taip, kad taip komunikuojant geriausiai girdimas tas, kuris yra įvaldęs, vėl Habermaso terminais sakant, ne geriausio argumento formulavimo meną, o poetinę kalbą? Derrida nesakytų, kad ši kalba poetinė. Ji tiesiog autobiografinė: peržengianti ir literatūrą, ir filosofiją. Autobiografiškumas, pripažįsta Derrida knygoje *Paslapties skonis*, yra

¹ 1981 metais su keliais bendraminčiais įkuria pagalbos čekų disidentams intelektualams asociaciją. Apie ją Oksforde išgirdau iš Katleen Wilkes, sąmonės filosofijos tyrinėtojos. Ji taip pat priklausė šiai slaptai pagalbos misijai, važinėdavo į Prahą, pagrindiniame universitete skaitydavo paskaitas apie Aristotelį, Kantą. Buvo pakliuvusi į kalėjimą. Derrida, jos liudijimu, taip pat buvo sykį buvo įkalintas. Inscenizavus oro uoste, kad jis gabena narkotikus. Paleistas tik įsikišus Prancūzijos prezidentui. Toliau veikia: išitraukia į organizaciją „Menas prieš Aparteidą“, dalyvauja rašytojų komitete Nelsonui Mandelai paremti, susitiki- nėja su palestiniečių intelektualais okupuotose teritorijose, prasidėjus pertvarkai Rusijoje, vyksta į Maskvą.

paslapties vieta, bet ne ta prasme, kad kažkas turi raktus nuo paslapties – ar ji būtų sąmoninga, ar pasąmoninga. Tos paslapties jis neketina apmąstyti, t. y. surasti formalius, išreikštus santykius su tuo, kas nėra paslaptis. Šios absoliučios ir besąlyginės paslapties labiausiai tikėtina figūra Derrida nurodo mirties fenomeną. Bet mirtis nurodanti kartu ir į gyvenimą kaip į paslaptį. Tačiau Derrida nesijautė išsėmęs paslapties neapibrėžtumo ratų, kuriais jis sukosi apie paslaptį tekste *Aistros*, ir atsakęs pagaliau *Paslapties skonyje* pozityviai, kas ji ta paslaptis yra. Netgi nemirtingajam ši paslaptis būtų užmaskuota, nesuprantama, prieina prie išvados Derrida, paneigdamas galimybę redukuoti paslapties zoną ir į gyvenimo/mirties dichotomijos formulę.

Parašo neišverčiamumas

Ferraris pasiūlo Derrida kriterijų, kaip nužymėti filosofijos ir literatūros takoskyrą. Tai būtų skirtingas santykis su kalba. Jos abi kalba skirtingais kalbos režimais. Vertimas į kitą kalbą gali tapti tokios takoskyros nuoroda. Jei tekstas gali būti išverstas į kitą kalbą, nieko jame neprarandant, – jis yra filosofinis. O literatūros darbas turi vidinį, originalų ir esminį ryšį su natūralia kalba, todėl literatūrinis darbas nėra išverčiamas iki galo. Kažkas jame priešinasi vertimui. Filosofinis tekstas kaip tik vertimą padaro galimą (Derrida 2002: 10–11). Panašiai, per santykio su kalba prizmę, filosofijos ir poezijos santykį nusako lietuvių poetas Aidas Marčėnas viename iš interviu: „Filosofui kalba yra instrumentas, o ne filosofas – instrumentas kalbai. Su poetu viskas atbulai. Tad poetas pirmapradiškesnis, „arčiau dievų“. Gal taip: poetas artimesnis „Iliados“ herojams, už kuriuos daugybę dalykų nusprendžai dievai. Arba pakonsultuoja. Arba gerai pradėtą sakinį užbaigia dar geriau. O filosofas man panašesnis į „Odisėjos“ klajūną, kuris visas kliūtis turi

įveikti pats, savo paties proto ar beprotybės pastangomis“ (Baranova, Marčėnas 2005: 103–104). Galbūt tai, kas į literato tekstą ateina, Marčėno žodžiais tariant, „iš dievų“, ir yra tekste neišverčiama. Derrida su tuo nesiginčytų. Jis nesutinka su kita Ferraris'o teze, kad filosofo santykis su kalba skiriasi nuo rašytojo taip, kad filosofo tekste viskas tampa išverčiama. Derrida sako, kad jis nenori nei supainioti filosofijos ir literatūros, nei redukuoti jų viena į kitą. Tačiau to, ką vadiname filosofiskumu, jo manymu, yra gilus neatskiriamumas nuo gimtosios kalbos. Filosofai kalba ir mąsto savo gimtąja kalba, kaip ir rašytojai. Descartes su Leibnizu svajotojo formalizuoti filosofinę kalbą, bet jiems nepasisėkė. Tam tikros neišskaidomos filosofijos gali būti suprastos tik graikų, vokiečių ar lotynų kalba. Jos netampa literatūros dalimi, bet yra tai, kas bendra tarp filosofijos ir literatūros. Kita vertus, Derrida manymu, kažkas literatūroje taip pat yra išverčiama, joje yra kažkoks „išvertimo pažadas“. Todėl Derrida, pripažindamas skirtumus tarp filosofijos ir literatūros, vis dėlto siūlo ieškoti kito jų skirtingumo kriterijaus. Pagal skirtingo santykio su kalba kriterijų paprastai rašytojai priešpriešinami filosofams, grupuojant ir vienus, ir kitus į ansamblius. Taip Platonas, Descartes, Kantas, Hegelis atsiduria vienoje pusėje, o Homeras, Shakespeare'as, Goethe – kitoje pusėje. Derrida siūlo išžiūrėti giliau ir pamatyti, kad „Platono literatūra nėra Hegelio literatūra, o Shakespeareo filosofija nėra Goethe's, Dante's ar Didro filosofija“. Taip Derrida atveria didžiulį įprastus akademinius skirstymus ignoruojantį tyrimų projektą. Kas leidžia Derrida taip pakeisti rakursą? Kiekvienas tekstas – filosofinis ar literatūrinis – turi savo kontekstą ir savo parašą. Kontekstai kinta, tačiau net jiems pakitus, kažkas pastovaus tekste vis dėlto išlieka. „Taigi *ouvre* sąvoka man reiškia tai, kas išlieka, kas yra absoliučiai

neišverčiama, kas turi parašą“ (Derrida 2002:14). Parašo sąvoka Derrida yra labai svarbi. Parašo (*signature*) Derrida siūlo netapatinti su tikrinio vardo narcisizmu ar su kalba apie tai, kas priklauso tik man. Parašą Derrida nurodo esant tai, kas turi vietą, tam tikrą nuoseklumą, ką galima pakartoti skirtingais kontekstais, prie ko galima sugrįžti. Parašas nurodo į autorines teises ar nuosavybę, bet jis nurodo į tą, kuris pasirašo. Ar tas, kuris pasirašo, yra tiesiog teksto autorius?

Derrida prisipažįsta, kad jam visada buvo sunku suderinti iš jo pamatinių Husserlio studijų perimtą psichologijos kritiką su iš Nietzsche's perimtu susidomėjimu filosofų psichologija. „Filosofija yra ir psichologija, ir biografija, ir gyvos *psyche* judėjimas, ir tuo būdu individualus gyvenimas ir šio gyvenimo strategija, tiek, kiek jis sujungia visas filosofijas ir visas tiesos vingrybes“ (Derrida 2002: 36). Derrida išvelgia grynosios fenomenologinės psichologijos ir transcendentalinės filosofijos paralelę. Jų niekas neskiria, joks kontekstas jų neatskiria. Derrida sako, kad šis „niekas“ jį kaip tik ir dominęs, ir jis visada kontekstualizuodavo save tame tarpe tarp psichoanalizės ir psichologijos neredukuojamumo ir dekonstruktyviosios filosofijos, kur filosofija reiškia nepriklausomumą nuo psichologijos. Jį domino ta vieta, kur susikerta parašas, psichologija ir intelektualinė biografija ir kur gali būti iškelti juos visus siejantys klausimai: „Kas mąsto? Kas pasirašo?“ Jį domino tai, ką padarome ši šio minties patyrimo singularumo? Ir ką padarome iš šio gyvenimo, mirties ir *psyche* santykio (Derrida 2002: 35–36).

Rašymas „anapus“ filosofijos ir literatūros

1980 metais Derrida prasitarė, kad jo pats pastoviausias interesas, ankstesnis nei filosofiniai

interesai buvęs rašymas, kuris vadinamas literatūra. Tačiau vėliau, užklaustas apie šį savo pirminį interesą literatūrai, jis buvo linkęs kvestionuoti pačią „pirmumo“ sampratą, t. y. laužyti savo paties stereotipus. Derrida užaugo veikiamas prancūziškosios literatūros tradicijos, paauglystėje jis skaitė Rousseau, Gide, Nietzsche'ę. Jų tekstai nebuvo nei filosofiniai, nei literatūriniai. Tai veikiau buvo išpažintys. Autoriai, iš jų ir Nietzsche, nevengė kalbėti pirmojo asmens vardu. Derrida jaunystėje populiarūs Prancūzijoje buvo Sartre'as, Camus. Derrida juos taip pat skaitė. Pripažino, kad Sartre'o romanas *Šleikštulys* padaręs jam stiprų įspūdį ir išprovokavęs mimetinius judesius (Derrida 1992: 36). Dviguba tapatybė, nuolatinė „tarp“ būseną gali būti kildinama iš pačios prancūziškosios literatūros tradicijos. Derrida dar pažymi, kad jų susitikimas tampa galimas ir dėl tam tikrų edukacinės sistemos ypatybių. Ši dviguba tapatybė kaip tik ir domino Derrida. Derrida prisipažino, kad jis niekada negalėjęs atsisakyti nei literatūros, nei filosofijos ir apsispręsti kurios nors vienos naudai. Todėl nepastebimai pats nuo savęs ieškojęs teritorijos, leidžiančios šiems dviems rašymams susitikti. Tokią vietą, iš kurios jis galėtų apmąstyti galimo judviejų susitikimą, jis suradęs pačiame rašyme. „Tai, kas domina mane šiandien, nėra griežtai vadinama literatūra ar filosofija. Mane džiugina mintis, kad mano paauglystės troškimas, – pavadinkime jį taip, – nukreipė mane į kažką rašyme, kas nėra nei viena, nei kita“ (Derrida 1992: 34).

Tačiau kaip įvardyti tai, kas „nėra nei viena, nei kita“? Derrida siūlo, kad mažiausiai neadekvatus to pavadinimas būtų „autobiografija“. Jam priimtinas šis terminas, nes jis mįslingiausias ir labiausiai atviras. Patį savo troškimą rašyti Derrida įvardija autobiografiniu troškimu. Tas troškimas pasirodė esąs ilgalaikis, lydėjęs Derrida iki pat gyvenimo pabaigos. „Iki

šiol išlieka manyje obsesinis troškimas išsaugoti nesutrikdytą įrašą kaip atminties formą to, kas nutinka arba nenutinka“ (Derrida 1992: 34). Patį troškimą to, kad kas nenutiko, kad turėtų buvę nutikti Derrida taip pat laiko unikaliu įvykiu, kurio pėdsakus jis bevelytų išsaugoti rašymu. Šis troškimas neišveda nei konkrečiai į filosofiją, nei į literatūrą, o į patį autobiografinį rašymą. Kitų autorių balsai – kad ir kas jie būtų – rašytojai ar filosofai, kurie kaip vidinis polilogas palieka pėdsakus rašančiojo atmintyje, taip pat tampa jį išstinkančiu autobiografiniu įvykiu. Jie tampa jo išpaudu, jo realiu parašu.

Richardas Rorty pratęs šią Derrida nuostatą ir, supaprastindamas jo mintį, visus filosofus padalinį į dvi dalis: į tuos, kurie mano, kad filosofija – tai tik rašymo būdas, ir visus kitus, kurie mano kitaip, t. y. „kantininkus“. Heideggeris, pavyzdžiui, taip pat atsiduria kantininkų pusėje, nes jis nemėgęs rašymo, jis akinęs savo skaitytoją ramiai išklausti vieną eilėraščio eilutę, vieną graikišką žodį. „Būtent kantiškoji tradicija, – rašo Rorty, sekdamas Derrida, – nepaisant to, kad ir kiek ji rašytų, vis dėlto negalvoja, kad filosofija privalo būti „parašyta“ lygiai taip kaip ir mokslas. Rašymas jai yra nelēmta būtinybė“ (Rorty 1991: 94).

Ferraris klausia, kaip rašymas įeina į filosofiją, o Derrida atsako, kad rašymas „neįeina“ į filosofiją, nes jis visada čia buvo. Jau Platonas skyrė du rašymo būdus: *hypomnesis* ir *anamnesis*. Tai nebuvo diskusija tarp kalbos ir rašymo, bet diskusija tarp gero rašymo ir blogo rašymo. Heideggeris, Derrida manymu, pratęsęs šią Platono distinkciją, nurodydamas techninį rašymą ir poetinį mąstymą kaip blogo ir gero rašymo pavyzdžius. Tą patį, Derrida manymu, daręs ir Nietzsche. Būtent požiūris į tekstą kaip į parašytą leidžia Derrida jį dekonstruoti. Dekonstrukcija, sako Derrida, nepasitiki tikriniais vardais, ji nesakanti „Heideg-

geris apskritai“. Dekonstrukcija tyrinėjanti smulkias jo teksto detales. Skirtingus momentus, skirtingus pritaikymus, loginius sutapimus, nepasitikėdama bendrybėmis ir jokiais patikimomis ir jau duotomis konfigūracijomis. Tai didžiulis žemės drebėjimas, pripažįsta Derrida. „Aš negaliu traktuoti rinkinio arba knygos kaip nuoseklios visumos, ir netgi paprastas teiginys gali būti suskaldytas. Iš esmės tai galbūt ir yra tai, kas yra rašymas“ (Derrida 1992: 9).

Kaip galimas transcendentinis literatūros tekstų skaitymas?

Kiekvieną tekstą – ar žurnalistinį, ar mokslinį, ar literatūrinį, Derrida manymu, galima perskaityti arba „netranscendentiškai“, arba „transcendentiškai“. Kiekvienas tekstas „leidžiasi“ būti perskaitytas transcendentiškai. Jei tekstas priešinasi absoliučiai – tai reiškia teksto mirtį. Literatūrinis tekstas taip pat galimas perskaityti transcendentiškai. Tačiau skiriasi šio leidimosi forma. Kiekvienu atveju ji bus vis kita. Derrida pasinaudoja gana paprastu, bet patogiu Sartre'o pasiūlytu prozos apibrėžimu. Skaityti „transcendentiškai“, Derrida žodžiais tariant, reiškia skaityti peržengiant žymiklio, formos, kalbos (Derrida nesako – teksto) interesus. Peržengimas įvyksta reikšmės arba referento kryptimi. Tačiau Derrida teigia, kad nėra teksto, kuris būtų literatūriškas pats savaime. Literatūriškumas nesąs vidinė teksto savybė. Kad tekstas priklausau literatūrai, nusako išoriniai ir instituciniai to teksto santykiai (Derrida 1992: 44). Tai, kas yra literatūra, nėra projektiška ir subjektyvu, sako Derrida. Teksto literatūriškumas yra įrašytas į intencinį teksto objektą, į jo noematinę struktūrą, bet ne tik į subjektyvų noetinio teksto veiksmą. Pačiame tekste yra savybės, kurios šaukiasi literatūrinio perskaitymo ir prikelia konvencijas, institucijas ir literatūros istoriją. Ši noematinė

struktūra yra įtraukta į subjektyvumą, Husserlio terminais tariant, kaip nereali. Tačiau šis subjektyvumas yra ne-empirinis ir susijęs su intersubjektyvia ir transcendentalia bendruomene. Derrida pasitelkia fenomenologijos kalbą, kad nusakytų, kas yra rašymas ir skaitymas. Prieš įgydamas filosofinį turinį, prieš tapdamas „teze“, literatūrinis patyrimas, rašymas ar skaitymas yra „filosofinis“ patyrimas, kuris yra neutralizuotas ar neutralizuojamas taip, kad leistų apmąstyti tezę. Tai yra įsitikinimo, naiivumo, pozicijos patirtis, kurią Husserlis vadino „natūraliu“ požiūriu. Derrida prieina prie išvados, kad Husserlio rekomenduota fenomenologinė žvilgsnio konversija arba „transcendentalinė redukcija“ būtent ir yra literatūros sąlyga (Derrida 1992: 46). Tačiau, kita vertus, Derrida išvelgia ir priešingą galimybę: fenomenologinė kalba, kuria jis aptaria, literatūra pasibaigia ir netenka savo tikrumo (absolučios transcendentinės sąmonės arba neginčijamo *cogito* savęs-prezentacijos etc.) todėl, kad ši tikrumą panaikina ekstremali literatūros patirtis, ir netgi pati grožinė literatūra ar kalba.

Derrida manymu, į kiekvieną literatūrinį tekstą galima įrašyti tai, kas nuo pat pradžių nebuvo numatyta kaip literatūra. Kiekvienas literatūrinis tekstas turįs tam tikrą konvencinę ir intencinę erdvę, kuri steigia ir sudaro tekstą. Vis dėlto Derrida suminkština toną ir pripažįsta tam tikrą literatūrinio teksto ypatybę, kurios neminėjo nuo pat pradžių. Tekstas yra poetinis-literatūrinis, kai per tam tikrą pirmąradį neigimą, nepanaikinant prasmės ar referencijos, jis vis dėlto priešinasi transcendentiniam jo perskaitymui. Kiekviename literatūriname tekste „žaidžia“ ir „veda derybas“ referentinio naiivumo suspendavimas. Kiekvienas tekstas daro tai individualiai, singuliariai. Literatūra neturi esmės, t. y. nėra tokio dalyko kaip literatūrinio daikto tapatumas sau, sako Derrida. Tekstas, kuris kalbėtų tik apie literatū-

ra, arba literatūrinis darbas, kuris būtų visiškai autoreferentiškas, panaikintų pats save. Literatūroje, jo manymu, mus domina Būties patyrimas, ji visada balansuoja ant metafizikos ribos, ant bet ko ribos, anapus visko, įskaitant ir save. „Tai pats įdomiausias dalykas pasaulyje, galbūt įdomesnis negu pats pasaulis, ir todėl, jeigu ji neturi apibrėžimo, kas yra paskelbta ir paneigta literatūros vardu negali būti sutapatinta su jokia kitu diskursu. Jis niekada nebus mokslinis, filosofinis, šnekamasis“ (Derrida 1992: 47).

Vadinasi, galima padaryti išvadą, kad literatūra, Derrida akimis žiūrint, yra įdomesnė nei filosofija. Derrida apsuko ratą ir sugrįžo prie kažkada ištartos frazės: literatūra buvęs ankstesnis jo išpūdis nei filosofija. Todėl, nepaisant to, kiek rašymas kaip veiksmas suartintų literatūrą ir filosofiją, literatūrinis tekstas turi galią priešintis transcendentiniam jo perskaitymui.

Singuliarus santykis su tekstu

Kafkos romane *Procesas* parabolėje *Prie įstatymo vartų* durininkas prieš sodiečiui numirštant, priėjęs prie jo praneša, kad dabar jis nu eis ir užrakins jam skirtas duris. Derrida taip pat sako turįs užrakinti savo rašomą apie šią parabolę tekstą, t. y. padaryti išvadas. Tekstas ir esančios šios durys – tokia pamatinė Derrida mintis. Ši pasakojimas *Prie įstatymą*, pasirodo, Derrida akimis žiūrint, nieko nepapasa-koja ir neaprašo, bet tik patį tekstą. Jis nusako teksto neįskaitomumą, neįmanomybę priartėti prie jo tikrosios prasmės ir tikriausiai nenuoseklaus turinio, kurį jis pavydžiai slepia. „Tekstas saugo save, išlaiko save – kaip įstatymas, kalbantis tik apie save, tai yra apie savo netapatumą sau. Jis nei pats priartėja, nei leidžia kam nors priartėti. Jis yra įstatymas, padaro įstatymą ir palieka skaitytoją prieš įstatymą“

(Derrida 1992: 211). Skaityti tekstą – tai likti visada prieš įstatymo vartus – tokia būtų pamatinė Derrida išvada. Likti *prieš*, vadinasi, likti *anapus*. Nėra literatūros be šio santykio su tekstu singularumo suvokimo. Sodietis nesuvokęs, kad įėjimas singularus ir unikalus, nes, jo manymu, jis turėjęs būti atviras visiems. „Jis turėjo sunkumų su literatūra“ (Derrida 1992: 213), paradoksaliai apibendrina Derrida. Man, kaip kritikei, pats Derrida tekstas taip pat lieka mįsle. Lieka neaišku, kodėl būtent šiame tyrime Derrida supriešina filosofiją ir literatūrą, o tekstą interpretuoja kaip išskirtinai literatūrinį tekstą klasikine to žodžio reikšme, nes interpretuoja literatūrą kaip fikciją, kaip išgalvotą, pramanytą, netikrą istoriją. Būtent fiktyvus pasakojimo pobūdis suartina, Derrida manymu, įstatymą ir literatūrą. Tik literatūra gali būti papasakoti apie tai, kas niekada nenutiko. Perskaite Kafkos parabolę mes taip pat nesužinome, kas buvo tas įstatymas, *das Gesetz*. „Čia yra turbūt tai, kur prasideda literatūra. Filosofijos, mokslo ar istorijos tekstas, pažinimo ar informacijos tekstas, neapleis savo pavadinimo pereidamas į nežinojimo būklę, arba bent jau darys tai atsitiktinai, o ne esminiui ar struktūriniu būdu“ (Derrida 1992 : 207), teigia Derrida.

Ar tai reiškia, kad literatūra, kitaip nei filosofija, lieka atvira paslapčiai ir nežinojimui. O su filosofija tampa susieta su žinojimu ir paslapties įminimu? Bet ar pats Derrida nebuvo pademonstravęs veikale *Pentinai, Nietzsche's stiliai*, kad ir filosofinis tekstas gali sukintis toje pačioje prasmės neprieinamumo orbitoje? Derrida čia pasiūlo suprasti prasmę vienos Nietzsche's frazės, be jokio konteksto atsiradusios naujame jo raštų rinkinyje, kur buvo stengiamasi perleisti absoliučiai viską, ką Nietzsche parašęs. Jo leidėjai aptiko ir tokią Nietzsche's ranka parašytą frazę: „aš pamiršau savo skėtį.“ Ką galėtų reikšti ši Nietzsche's frazė? Kam

ji adresuota? Kodėl? Gal parašė tarnaitei, prašydamas, kad ji paieškotų? Gal kalbėdamas su savimi? Psichoanalitikas turėtų pasakyti apie skėčio kaip simbolio prasmę. Galima sukurti daugybę šios nuotrupos interpretacijų. Bet ar tai bus iš tiesų tai, ką Nietzsche norėjo tuo pasakyti? Derrida nesiūlo savosios šios frazės mįslės įminimo. Kaip tik atvirksčiai. Visada liekanti, jo manymu, galimybė, kad ši frazė apskritai nieko nereiškia ir neturi jokios prasmės. Jos paslaptis lieka galimybė, kad ji apskritai gali neturėti jokios paslapties. Tas pats ir su Nietzsche's raštais. Gali nebūti ir jokios Nietzsche's teksto visumos, nei fragmentinės, nei aforistinės. Ir pagaliau Derrida pareiškia, kad ir jo paties knyga, kurią skaitant prasmę sunku sugauti, gali būti tokio pat teiginio „aš pamiršau savo skėtį“ naujas variantas ir kad ji sukurta pagal taisykles, žinomas vienam autoriui (Derrida 1978:78). Ar tada nėra teisingas Habermasas, teigdamas, kad Derrida vis dėlto redukuoja filosofinį rašymą į literatūrinį, nes pagal čia jo paties ką tik aptartas žaidimo taisykles, jis būtent literatūriniam tekstui palieka galimybę likti nesuprastam, o filosofinius tekstus, kaip jau minėjau, jis išskiria į kažką pasakančių tekstų rangą. Į tokias kilusias abejones Derrida atsakytų, kad autorė, skaitydama jo tekstus, liko kaip koks sodietis ar koks Habermasas prie jų prieigų, tarsi prie Įstatymo vartų, veltui tikėdamasi į juos įeiti. Maža to, Derrida teigimu, autorius ne visada rašo skatinamas troškimo būti suprastas, yra taip pat paradoksalus troškimas likti nesuprastam. Jei tuojau pat visi viską supranta – tekstas nesukuria jokio konteksto. Manau, kad Derrida iš tiesų pavyko uždaryti savo rašomą universalųjį tekstą (filosofinį – literatūrinį). Iki šiol mes tarsi sodiečiai kaišiojame galvas pro jo vartus, laukdami savo eilės, kada galėsime į jį įžengti. Bet ar kada įžengsime? Ar kada kas galės būti tikras, kad iki ga-

lo suvoks, ką norėjęs rašydamas pasakyti apskritai Derrida?

Išvados

1. Derrida iš Kafkos romano ištraukos išveda įstatymo ir literatūros gimimo paralelę ir netgi parodo literatūros išskirtinumą, jos neredukuojamumą nei į filosofinį, nei į mokslinį, nei į kurį kitą informaciją perteikiančią tekstą. Taip pat jis per šią parabolę priartėja dar sykį prie *différance*. Ir parodo kantiškojo ir savojo santykio su tekstu prasilenkimą.
2. Sodiečio, kaip kantininko, interpretacija leidžia Derrida taip pat išryškinti paslapties ir singularumo temą. Singularumo samprata jo tekstuose yra artimai susijusi su paslapties ir parašo temomis. Singularumas ir paslaptis leidžia Derrida išvengti Habermaso kritikos aštriojo smaigalio. Habermasas kritikavo Derrida, kad šis pernelyg sureikšminęs poetinę kalbos funkciją ir ignoravęs tas kasdienės kalbos galias, kurias filosofas galėtų išnaudoti sprendžiamas konkrečias problemas komunikacinėje bendruomenėje. Tačiau toje komunikacinėje erdvėje, kur būtina formuluoti visiems aiškius ir suprantamus, bendrai atpažįstamus diskusinius argumentus, Derrida paprasčiausiai nėra. Jis yra atsitraukęs į savo autobiografiškumą, į singularumą, į paslaptį, į parašo zoną. Pratešiant Kafkos parabolės interpretaciją, galima daryti išvadą, kad Derrida literatūros ir filosofijos santykį interpretuoja iš durininko, o Habermasas – iš sodiečio – kantininko perspektyvos.
3. Parašo sąvoka Derrida tekstuose yra labai svarbi. Parašo (*signature*) Derrida

- siūlo netapatinti su tikrinio vardo narcizmu ar su kalba apie tai, kas priklauso tik man. Parašą Derrida nurodo esant tai, kas turi vietą, tam tikrą nuoseklumą, ką galima pakartoti skirtingais kontekstais, prie ko galima grįžti. Parašas nenurodo į autorines teises ar nuosavybę, bet jis nurodo į tą, kuris pasirašo. Derrida domino ta vieta, kur susikerta parašas, psichologija ir intelektualinė biografija ir kur gali būti iškelti juos visus siejantys klausimai: „Kas mąsto? Kas pasirašo?“
4. Derrida teksto rašymo netraktuoja nei kaip filosofijos, nei literatūros, o mano esant autobiografiniu rašymu. Kitų autorių – jie būtų rašytojai ar filosofai balsai, kurie kaip vidinis polilogas palieka pėdsakus rašančiojo atmintyje, taip pat tampa jį išstingančiu autobiografiniu įvykiu. Jie tampa jo įspaudu, tiksliau jo parašu.
  5. Būtent požiūris į tekstą kaip į parašytą leidžia Derrida jį dekonstruoti. Dekonstrucija, sako Derrida, nepasitiki tikriniais vardais, ji nesakanti „Heideggeris apskritai“. Dekonstrucija tyrinėjanti smulkias jo teksto detales. Skirtingus momentus, skirtingus pritaikymus, loginius sutapimus, nepasitikėdama bendrybėmis ir jokiais patikimomis ir jau duotomis konfigūracijomis.
  6. Kafkos parabolė *Prieš įstatymą*, pasirodo, Derrida akimis žiūrint, nieko nepasakoja ir neaprašo, bet tik patį tekstą. Jis nusako teksto neįskaitomumą, neįmanomybę priartėti prie jo tikrosios prasmės ir tikriausiai nenuoseklus turinio, kurį jis pavydžiai slepia. Sodietis – kantininkas nesuvokęs, kad įėjimas singularus ir unikalus, nes, jo manymu, jis turėjęs būti atviras visiems.
  7. Lieka neaišku, kodėl būtent šiame tyrime Derrida supriešina filosofiją ir literatūrą, o tekstą interpretuoja kaip išskirtinai literatūrinį tekstą klasikine to žodžio prasme, nes interpretuoja literatūrą kaip fikciją, kaip išgalvotą, pramanytą, netikrą istoriją. Būtent fiktyvus pasakojimo pobūdis suartina, Derrida manymu, įstatymą ir literatūrą. Tik literatūra galinti papasakoti apie tai, kas niekada nenutiko.
  8. Galutinė išvada: Derrida iš tiesų pavyko uždaryti savo rašomą universalųjį tekstą (nebežinau kokį – filosofinį ar literatūrinį). Iki šiol mes tarsi sodiečiai kaišiojame galvas pro jo vartus, laukdami savo eilės, kada galėsime į jį įžengti. Bet ar kada įžengsime? Ar kada kas galės būti tikras, kad iki galo suvoks, ką norėjęs rašydamas pasakyti apskritai Derrida?

LITERATŪRA

Baranova, Jūratė. 2004. *XX amžiaus moralės filosofija: pokalbis su Kantu*. Vilnius: VPU leidykla.

Baranova, Jūratė; Marčėnas, Aidas. 2005. Tarp sapno ir išminties ženklų. Filosofijos kritikė Jūratė Baranova kalbina poetą Aidą Marčėną, *Metai*, 2005, lapkritis.

Derrida, Jacques. 1978. *Eperons. Les styles de Nietzsche*. Paris: Flammarion.

Derrida, Jacques. 1992. Before the Law, *Acts of Literature*, Ed. Derek Attridge. New York, London: Routledge.

Derrida, Jacques. 1992. This Strange Institution Called Literature, *Acts of Literature*. Ed. Derek Attridge. New York, London: Routledge.

Derrida, Jacques. 2004. Les voix d'Artaud (la force, la forme, la forge), *Magazine littéraire*. September, No 434, p. 35.

- Derrida, Jacques. 2002. Ferraris, Maurizio. *A Taste for the Secret*. Cambridge, UK, Oxford, UK, Malden, USA.
- Habermas, Juergen. 2002. *Modernity's philosophical discourses*. Vilnius: Alma littera.
- Hartman, Geoffrey H. 1982. *Saving the Text. Literature, Derrida, Philosophy*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.
- Kafka, Franz. 2004. *Process. Novels*. Vilnius: Baltos lankos.
- Kant after Derrida*, ed. Philip Rothfield 2003. Manchester: Clinamen Press.
- Kronick, Joseph G. 1999. *Derrida and the Future of Literature*. New York: State University of New York.
- Lucy, Niall. 2004. *A Derrida Dictionary*. Malden MA, Oxford UK, Carlton, Australia.
- Rorty Richard. 1999. *Philosophical Papers: Objectivity, Relativism and Truth*. Vol. I. Cambridge, New York, Port Chester: Cambridge University Press.
- Smith, Joseph H. Kerrigan, William (ed.) 1984. *Taking Chances: Derrida, Psychoanalysis and Literature*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University press.
- Smyth, Edmund J. (ed.) 1991. *Postmodernism and Contemporary Fiction*. London.: B. T. Batsford ltd.

KAFKA VERSUS KANT IN DERRIDA'S POST-PHILOSOPHY

Jūratė Baranova

Summary

The author starts with a discussion on the deconstructive reading of the parable "Before the Law" from Kafka's novel *The Trial* by Jacques Derrida. Derrida from this tale derives a parallel between the law and the birth of literature and shows the uniqueness of literature, its irreducibility to philosophical, scientific or any other informative text. Due to this parable Derrida once more approaches his own invented concept of *différance*. On the other hand, due to this parable he shows his own different approach to the problem of difference between philosophy and literature as opposite to the Kantian and Habermasian understanding. The interpretation of the countryman as a Kantian enables Derrida to emphasize the topic of the secret and singularity. The topic of singularity in his texts is closely related to the meaning of significance. Singularity and secret allow Derrida to avoid the sharp point of Habermasian critique. Habermas opposed Derrida for his overemphasizing the poetic function of language and ignoring the power of daily language to solve concrete problems of communicative community. One can notice that in this communicative space where it is necessary to formulate clear and understandable arguments for discussion Derrida is simply missing. He withdraws into his autobiography, singularity, secret, into his zone of signature. Following his deconstructive reading of the Kafkian tale, one can come to the conclusion that

Derrida interprets the relation between philosophy and literature from the guardians and Habermas from the countryman's i. e. Kantian perspective. Derrida as the guardian is aware that he is participating in the secret not accessible to the Kantian who is approaching the Law from the clear universal requirement "the Law is for everyone". The most interesting thing in this discussion is Derrida's conclusion that the countryman has problems with literature as every Kantian should have: he was not able to understand the uniqueness of singularity and search his own way to the text as a receiver of *différance*. Derrida concluded that Kafka's parable "Before the law" leads to the situation one gets in every time when approaching the text. Does it mean that for a Kantian every text is forever closed for the reason that a Kantian has problems with singularity accessible only through literature? On the other hand, in his other *Text Esperons. Les styles de Nietzsche* Derrida demonstrated the impossibility of a hermeneutical interpretation of any philosophical text. In any case, Derrida closed his own universal text in such a manner that the reader is always like a man from the country trying to enter but not very sure of his own unique right to approach the written text.

Keywords: *différance*, Derrida, Kafka, the man from the country as a Kantian, philosophy and literature.